

Opetussuunnitelma - Oppimisen organisointia

Susanna Mesiä

Lehtori, Pop-jazzmusiikki
Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadia

Omassa oppilaitoksessani on viime ja tänä lukuvuonna tehty opetussuunnitelman kehitystyötä. Prosessi on johtanut meidät takaisin perusasioihin eli pohtimaan vastauksia kysymyksiin miksi opetamme, mitä opetamme, miten opetamme ja miten arvioimme oppimista. Vastaamalla näihin kysymyksiin voimme luoda pohjaa opetussuunnitelman kehitystyölle. Käsittelen tässä pohdinnassani asiaa oman instrumenttini eli laulun kannalta. Keskityn tarkastelemaan asiaa tulevan ammattilaulajan näkökulmasta enkä niinkään tulevan laulunopettajan kannalta, vaikka laulunopiskelijoistamme valtaosa opiskeleekin pedagogeiksi. Kokemuksieni mukaan useimmat opiskelijat päätyvät yhdistämään nämä kaksi ammattia.

Siis, ”**miksi opetamme?**”. Mielestäni tehtävämme on antaa opiskelijalle työkaluja hänen omien musiikillisten ajatustensa toteuttamiseen. Laulajalle tämä tarkoittaa vankkaa laulutekniikkaa ja tietoisuutta ihmisäänen toiminnasta. Lisäksi tehtävänä on tukea opiskelijan musiikillisen ajattelun kehittymistä komentoimalla, haastamalla ja kyseenalaistamalla. Tärkeää on myös opiskelijan musiikillisen maailmankuvan laajentaminen tutustuttamalla hänet uusiin kulttuureihin ja musiikkityyleihin. Vastaus kysymykseen ”miksi opetamme” voisi olla ”opetamme jotta opiskelijat kykenisivät toimimaan ja kehittymään muusikon ammatissa”.

Antti Kauppi mainitsee artikkelissaan haasteet, jotka työelämän muuttuvat toimintaympäristöt tuovat ammatilliselle koulutukselle. Jotta koulutus voi ottaa ne huomioon, tulee nämä uudet tai muuttuneet ympäristöt kartoittaa selkeästi. Erityisesti rytmimusiikin alalla muutokset ovat todellakin viime vuosina olleet suuria. Ensimmäisen haasteen tuo musiikkityylien kehitys. Täysin uudenlaisia tyylejä syntyy tosin melko harvoin, mutta vanhat tyylit uusiutuvat ja muuntuvat koko ajan. Uusia asioita on ”otettava haltuun” nopeassa tahdissa. Toisen, ja vähintään yhtä suuren haasteen on tuonut teknologian huimaava kehitys. Digitaalinen tallentaminen, tietokoneiden käyttömahdollisuudet ja monet muut teknistyneet työvälineet ovat muuttaneet ja monipuolistaneet muusikoiden työtehtäviä. Toki perinteinen akustinen

musiikkikin työllistää muusikoita edelleen. Tärkeäksi kysymykseksi muodostuukin, miten tämä kaikki voidaan ottaa huomioon koulutuksessa. Onko koulutuksen avulla edes mahdollista ohjata opiskelijoita löytämään tiensä musiikin ammattilaiseksi? Tosiasia on, että musiikkialalla on paljon kouluttamattomia mutta menestyneitä työntekijöitä. On siis tarpeen käydä dialogia työelämän edustajien kanssa siitä, mitä muusikolta nykypäivänä vaaditaan. Tällaisen opetussuunnitelman päivityksen tulisi olla jatkuvaa. Suomen musiikkielämän kokoisessa ”mikrokosmoksessa” harvat elättävät itsensä tekemällä vain yhdenlaista, omaa taidettaan. Rytmimusiikin ammattilainen tarvitsee elääkseen erityisosaamisensa lisäksi laaja-alaista musiikin osaamista.

Laulajan opintojen kaari on oppilaitoksessamme rakennettu niin, että opintojen alkuvaiheessa keskitytään tekniikan kehittämiseen. Tunneilla syvennetään tietoa omasta instrumentista sekä rytmimusiikin eri tyyleistä. Opiskelija kerää tietyn määrän erityylyisiä kappaleita ohjelmistoonsa. Tämä vaatimus ohjaa selkeästi opiskelijan huomion suuntautumista opintojen alkuvaiheessa. Jatkuvan tunneilla tapahtuvan opettajan tekemän arvioinnin ja opiskelijan itsearvioinnin lisäksi tätä oppimista arvioidaan tutkinnossa, jossa opiskelija esittää kappaleita ohjelmistostaan. Musiikillista toimimista arvioidaan myös teettämällä nuotinluku- ja yhtyelaulutehtäviä. Edellä mainitut arvioinnin kohteet on kirjattu opetussuunnitelmaan, joten ne ohjaavat opiskelijoiden suuntautumista. Vastaus kysymykseen ”**mitä opetamme?**” voisi olla ”opetamme musiikon ammatissa toimimisen edellyttämiä tietoja ja taitoja”. Näiden tietojen ja taitojen, työkalujen, sisällyttäminen opetussuunnitelmaan on siis olennaista ammattitaidon saavuttamisen kannalta.

Kysymykseen ”**miten opetamme?**” ei ole kovin yksiselitteistä vastausta. Kaupin artikkelissaan esittelemän typologian kaikki oppimistyytit ovat mielestäni opetuksessamme käytössä.

Uusintava oppiminen on toimiva oppimistyyli silloin, kun opetetaan musiikilliseen laaja-alaaisuuteen tarvittavia tietoja ja taitoja. Oman instrumentin tekninen hallitseminen on oltava riittävää. Opiskelijoita myös ohjataan toimimaan erilaisissa musiikillisissa ympäristöissä. Entä **miten arvioimme?** Mielestäni alkuvaiheen opintojen arviointi tukee selkeästi uusintavaa oppimista. Arvioinnin kohteena on opiskelijan teknisen osaamisen lisäksi tyyllinen osaaminen. Ongelmaksi onkin muodostunut mielestäni se, missä määrin opintojen alkuvaiheessa opiskelijaa voidaan ohjata persoonalliseen tekemiseen, kun opetus painottuu teknisten valmiuksien saamiseen. Opiskelijan oma persoonallisuus on kuitenkin aina musiikkia esitettäessä tavalla tai toisella arvioinnin kohteena.

Uusintava oppimisprosessi on kokemukseni mukaan tuottanut myös eniten Kaupin esittämän typologian mainitsemaa **ei-oppimista**. Opiskelijan omat musiikilliset arvot ja tottumukset saattavat ohjata kieltäytymään uusiin asioihin tutustumisesta. Opiskelijan kokemuspäiri voi olla sen verran suppea, ettei uuden opitun asian käyttömahdollisuuksia oman musiikin tekemisessä tai työelämässä ymmärretä. Motivaatio jää tällöin alhaiseksi ja oppimisesta tulee pinnallista. Opintojen ohjauksessa onkin mielestäni syytä alusta alkaen korostaa opintojen laaja-alaisuutta ja uudentavan oppimisen painottumista alkuvaiheessa.

Reflektiivinen oppiminen toteutuu musiikin opiskelussa monin eri tavoin. Kuunteleminen on avainasemassa. Oppimistulokset ovat kokemukseni mukaan erityisen hyviä niillä opiskelijoilla, jotka käyttävät aikaa intensiiviseen kuuntelemiseen. Henkilökohtainen harjoittelu tukee näiden havaintojen siirtymistä omaan musiikin tekemiseen. Reflektiivinen oppiminen on tehokasta myös silloin, kun opiskelija pääsee läheltä seuraamaan ammattilaisten työskentelyä sekä osallistumaan toteutuksiin. ”Keikkareissuilla” oppii havainnoimalla valtavasti hiljaista tietoa ja alan toimintatapoja. Tässä osaamisessa on opiskelijoiden välillä suuria eroja. Monet ovat jo opinnot aloittaessaan toimineet musiikkialalla useita vuosia ja ovat hyvin selvillä vallitsevista käytänteistä. Osa opiskelijoista on aloittanut opinnot ilman tätä kokemustausta ja tarvitsee sen vuoksi enemmän mahdollisuuksia reflektoidaan oppimiseen. Työharjoittelun monipuolisuuteen tulisi mielestäni kiinnittää paljon huomiota.

Opiskelijat suorittavat harjoitteluja usein vertaisryhmissä (eli bändinä keikalla). He saavat palautetta keikkojen tilaajilta, mikä antaa opiskelijalle hyvän kuvan tulevan työelämän vaatimuksista. Vertaisryhmässä toimiminen antaa opiskelijalle mahdollisuuden peilata toimintaansa muihin muusikoihin nähden. Palaute näissä tilanteissa on yleensä välitöntä ja suoraa. Bändien lisäksi opiskelijat havainnoivat toisten opiskelijoiden toimintaa oppilaitoksen eri tilaisuuksissa. Konserttitarjonta on melko vilkasta, ja opiskelijoita tulisi kannustaa entistä enemmän seuraamaan toistensa esityksiä.

Reflektiivistä oppimista on laulutuntien puitteissa melko vaikea hahmottaa. Raja uudentavan ja reflektoidaan oppimisen välillä on tässä tapauksessa ohut. Kontaktiopetuksessa pyritään kuitenkin tukemaan itseohjautuvuutta antamalla tilaa kysymyksille ja pohdinnalle. Keskustelujen avulla pyritään tiedostamaan opiskelijan ennakkoluuloja ja asenteita. Laulunopetuksen yhtenä kehityskohteena voisi mielestäni olla jatkuvan palautteen kehittäminen koskemaan enenevässä määrin muuta kuin uudentavaa oppimista.

Kaikkein haasteellisinta musiikin ammatillisessa koulutuksessa on mielestäni **uudistavan oppimisen** tukeminen ja ohjaaminen. Työelämä peräänkuuluttaa uuden ja mielenkiintoisen musiikin tekijöitä. Levy-yhtiöt etsivät uusia kasvoja. Valitettavan usein musiikilliset arvot jäävät kuitenkin muiden arvojen jalkoihin uusia artisteja kiinnitettäessä. Käyttääkseni televisiosta tuttua termiä: ”Kunnon paketti puuttuu”. Kaikkein pisimmän työuran tällä erittäin lyhytsyklisellä alalla pystyvät kuitenkin tekemään ne muusikot, jotka ovat kyenneet luomaan oman tunnistettavan tyylinsä. Uuden ja erilaisen luominen voi työllisyyden kannalta olla myös sudenkuoppa. Raja levy-yhtiöiden etsimän uudistavan musiikin ja marginaalimusiikin välillä on hiuksenhieno. Nyky-Suomessa marginaalimusiikkia tekevän muusikon työllisyystilanne taas on heikko. Monet muusikot joutuvatkin tekemään joko muuta työtä tai kompromisseja oman taiteellisen ajattelunsa kanssa ansaitakseen elantonsa.

Miten siis oman instrumenttini opetuksessa kannustamme ja ohjaamme opiskelijoita luovuuteen ja uudistavaan oppimiseen? Luovan oppimisen tuloksille on annettu tilaa ainakin päättötutkinnon muodossa. Se on noin tunnin pituinen taiteellinen näyttö, jossa opiskelija itse vastaa suunnittelusta ja toteutuksesta. Päättötutkinnon suorittamiseen ohjaaminen edustaa sellaista opetusmuotoa, jota haluaisin opetuksessani lisätä. Siinä mallioppimisen sijaan tuetaan opiskelijan omaa ajattelua. Opetusmuotoina painottuvat kysyminen, kommentoiminen ja kyseenalaistaminen. Itse suorituksen arviointi lähestyy taidekriittikää. Kun muotoa tai toteutustapaa ei ole rajoitettu, muodostuu arviointi melko subjektiiviseksi. Opiskelijan taiteellisen persoonallisuuden kehitys nousee tärkeäksi arvioinnin kohteeksi. Arvioiva opettaja kertoo esityksen hänessä herättämistä tuntemuksista ja ajatuksista.

Uudistavaan oppimiseen liittyvä kriittinen tarkastelu nykyisiä malleja kohtaan tuntuu olevan luonnollista nuorille muusikoille. Kokemukseni mukaan opiskelijoitamme ei yleensä tarvitse ohjata kriittiseen ajatteluun. Nykyiset työelämän käytännöt osataan kyseenalaistaa. Kriittikää saa usein myös oppilaitos ja sen toimintatavat. Koen keskustelut näistä aiheista erittäin tarpeellisiksi. Argumentointi ja vasta-argumentointi auttavat opiskelijaa hahmottamaan tulevia opiskelu- ja työtilanteita selvemmin.

Työelämä muuttuu nopeampaa vauhtia kuin koulutus. Onkin pohdittava, voiko koulutusta muokata lyhytkestoisten trendien mukaan ja onko se edes tarpeen? Miten opettaja voi - vai voiko - tukea muusikkoa hänen omassa taiteen tekemisessään? Usko omaan tekemiseen on

kuitenkin taiteilijan tärkein työväline. Työelämän realiteettien astuessa mukaan, nousee koulutukselle uusia vaatimuksia. On tärkeää osata markkinoida. Muusikko joutuu jatkuvasti ”myymään” itseään ja osaamistaan sekä tuotteitaan. Toinen suuri haaste työelämässä on saada edes kohtuullista palkkaa työstään. Muusikoiden työtä on kadonnut esimerkiksi karaoke-laitteistojen myötä. Myös musiikin jakelu on kokenut mullistuksen ja vaikuttaa siten suoraan muusikon toimeentuloon. Erityisesti internet ja siellä tapahtuva laillinen sekä valitettava laitton jakelu on muuttanut musiikin kaupallista toimintakenttää. Äänitteiden perinteinen myynti on jatkuvassa laskussa. Kuinka siis valmistaa opiskelija kohtaamaan pätkätyöläisen arki? Entistä tärkeämpi kehityskohde oppilaitoksessamme onkin mielestäni markkinointi ja yrittäjyyskoulutus, jotta opiskelija todella saa valmiudet toimia ja kehittyä muusikon ammatissa.

Lähteet

Kauppi, Antti 2004. Kontekstuaalinen oppimistypologia oppimisen arvioinnin lähtökohtana. Evaluaattori. Kehittävän arvioinnin verkkolehti 1/2004.
<http://ope.helia.fi/evaluaattori/artikkelit/typologia.htm>